

5411 SAYILI BANKACILIK KANUNU KAPSAMINDA ZİMMET SUÇU

Halil POLAT
Pasinler Cumhuriyet Savcısı

Giriş

Zimmet suçu, esas itibariyle 5237 sayılı TCK'nin 247'nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu suçun faili, kamu görevlisi olmak zorundadır. Fakat kamu görevlisi sıfatı taşımayan ve önemli ekonomik değerlerle iç içe olan banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensuplarının görevi nedeniyle zilyetliği kendilerine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendisinin ya da başkasının zimmetine geçirme olasılığına binaen, önce yürürlükten kaldırılan 23.06.1999 tarih ve 4389 sayılı Bankalar Kanununda ve daha sonra bu Kanunun yerine yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinde suç olarak düzenlenmiştir.

Bankacılık zimmetinin düzenlendiği 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinin birinci fıkrasında suçun basit hali düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, *“Görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendisinin ya da başkasının zimmetine geçiren banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları, altı yıldan oniki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacakları gibi bankanın uğradığı zararı tazmine mahkûm edilirler.”* Aynı maddenin ikinci fıkrasında suçun nitelikli haline yer verilmiştir. Söz konusu hükme göre *“Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi hâlinde faile on iki yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası verilir; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca meydana gelen zararın ödenmemesi hâlinde mahkemeye resen ödettilmesine hükmolunur.”* zimmet suçunun basit ve nitelikli hallerinin bu şekilde belirlenmesinin ardından maddenin 4 ve 5'inci fıkrasında etkin pişmanlık halleri nedeniyle yapılacak indirim, altıncı fıkrasında ise zimmete geçirilen suç konusunun değerinin azlığı nedeniyle yapılacak indirim düzenlenmiştir. Maddenin üçüncü fıkrasında ise, faaliyet izni kaldırılan veya fona devredilen bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklarının bankayı zarara uğraticı bir kısım eylemleri zimmet olarak tarif edilmiş ve cezai müeyyidesi aynı maddede tanımlanmıştır.

Bankacılık zimmetinin düzenlendiği 160'ıncı maddenin yukarıda kısaca bahsedilen fıkraları incelendiğinde, söz konusu fıkraların 5237 sayılı

TCK'nin 247'nci maddesinde düzenlenen genel zimmet suçundaki düzenlenişe paralel şekilde hükümler içerdiği gözlemlenmektedir.

Bu çalışmada, 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinde hükme bağlanan bankacılık zimmeti suçu, unsurlarına girilmek suretiyle inceleme konusu yapılacak; maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen faaliyet izni kaldırılan veya fona devredilen bankaya yönelik eylemlere değinilmeyecektir.

I. Suçun konusu

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinin 1'inci fıkrasında “*para veya para yerine geçen evrak veya senetler veya diğer mallar*”ın zimmete geçirilmesinden bahsedilmektedir.¹ Dolayısıyla bu suçun konusunu;

- Para,
 - Para yerine geçen evrak veya senet ve
 - Mal,
- olarak sayabiliriz.

Para, resmî bir sistem içerisinde madeni veya kağıt olarak üretilen ve kendisine değer atfedilen ekonomik hayatta tedavül aracı olarak kullanılan değerlerdir.

Paranın zimmet suçuna konu olabilmesi çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilir. Örneğin bankanın kasasında duran paranın fiili olarak zimmete geçirilmesi söz konusu olabilir. Bu durumda paranın fiilen alınması söz konusudur. Fakat uygulamada sık rastlanan durum bu olmayıp, paranın kaydi olarak zimmete geçirilmesidir. Örneğin bir banka görevlisinin müşteri hesabından kendi hesabına para aktarması kaydi şekilde paranın transferi suretiyle zimmete geçirilmesidir.²

Para yerine geçen evrak veya senetlerden ne anlaşılması gerektiğine dair mevzuatta açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, para yerine geçen evrak veya senetlerden ticari ilişkilerde para gücünde olan, para gibi değerlendirilen, paraya çevrilme hızı yüksek olup ekonomik bir değeri haiz hisse senedi, devlet tahvili, çek, bono, hazine bonosu vs. gibi değerli evraklar anlaşılır.³

¹ 5237 sayılı TCK'nin 247/1'inci maddesi hükmünde ise suçun konusu olarak sadece “*mal*” gösterilmiştir. Fakat bu kavrama paranın da dahil olduğu hususunda kuşku bulunmamaktadır.

² Davut Gürses, (2009), *Bankacılık Kanununa Göre Zimmet Suçu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 42.

³ Davut Gürses, s. 43.

Suçun hukuki konusunu oluşturan diğer unsur, *diğer mallar* olarak ifade edilmiştir. Diğer mallar ifadesinden, para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin haricinde ekonomik değeri olan eşyalar anlaşılmalıdır. Örneğin müşteri için banka kasasında tutulan altını bu kapsamda diğer mallardan saymak gerekir.

Bu hususta şu noktanın da altı çizilmelidir ki söz konusu para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veyahut diğer malların bankaya ait olması gerekmemektedir. Başka şahısların mülkiyetinde olmasında dahi bu suçun oluşması mümkündür.

II. Suç ile korunması amaçlanan hukuksal yarar

Bankacılık zimmetinin düzenlendiği 5411 sayılı Kanununun 160'ncı maddesinin gerekçesinde suçla korunması amaçlanan hukuksal yarar konusunda bir açıklama bulunmamaktadır. Fakat bu Kanunun 1'inci maddesinde açıklanan kanunun genel amacına ve suçun unsurlarına bakıldığında, bu suç ile korunması amaçlanan hukuksal yarar, kişilerin bankalara olan güvenini tesis etmek ve bunun yanı sıra bankanın itibarının zimmet suçuna yeltenen görevlilerin eylemleri neticesinde zedelenmesinin önüne geçmektir. Bunun yanı sıra bir diğer amaç, bankanın zarar görmesini engellemektir.

III. Suçun unsurları

A. Suçun maddi unsuru

Bankacılık zimmetinin düzenlendiği 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ncı maddenin birinci fıkrasına göre, suçun oluşabilmesi için öncelikle yukarıda belirtilen ve suçun konusunu oluşturabilecek olan para, para yerine geçen evrak veya senetlerin veyahut diğer malların zilyetliğinin suçun failine görevi nedeniyle devredilmiş olması veya suç konusunun failin koruma ve gözetiminde bulunması gerekir. Dolayısıyla burada suçun unsurlarını incelemeye geçmeden önce bu ön şartın incelenmesi gerekir.

a. Ön şartı oluşturan olgular

Kanun koyucu Kanununun 160'ncı maddenin birinci fıkrasında ön şartı oluşturan olguları iki kategoride ele almıştır. Bunlardan ilki, "*para, para yerine geçen evrak veya senetlerin veyahut diğer malların zilyetliğinin suçun failine görevi nedeniyle faile devredilmesi;*" ikincisi ise "*para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların failin koruma ve gözetimi altında olması*"dır. Bu seçimlik ön şartlardan birisinin olması, ön şart için yeterlidir. İkisinin bir arada bulunmasına gerek yoktur.

Para, para yerine geçen evrak veya senetlerin veyahut diğer malların zilyetliğinin suçun failine görevi nedeniyle devredilmesi

Zilyetlik, kişiye görevini yerine getirmesi için tanınmış, mal üzerinde başkasının gözetimi ve denetimi olmaksızın bağımsız olarak tasarruf edebilme yetkisi sağlar. Görevi nedeniyle kendisine bir malın zilyetliği devre-

dilen banka mensubu, malın zilyetliğini devir amacı doğrultusunda kullanmalıdır. Zimmet suçunun söz konusu olabilmesi için banka mensubuna suç konusu değer zilyetliğinin görevi nedeniyle devredilmiş olması icap eder. Aksi halde görevi nedeniyle devredilmemiş, sadece kişisel nedenlerden ötürü devredilmiş bir eşyanın devir amacına aykırı olarak kullanılması halinde zimmet suçu değil, diğer koşulları varsa güveni kötüye kullanma veya dolandırıcılık suçunun oluşması gündeme gelir.⁴

Zilyetliğin devri, devre yetkili kişinin hür ve ifsat edilmemiş iradesiyle gerçekleştirilmelidir. Hür iradeyle olmayıp ifsat edilmiş bir iradeyle gerçekleşen devir üzerine suç konusunun alıkonulması halinde zimmet suçu oluşmaz.⁵ Kanımızca bu durumda dolandırıcılık suçu oluşur. Çünkü hile ile ifsat edilmiş iradeyle zilyetliğin teslimi söz konusu olmaktadır.

Belirtildiği gibi burada önemli olan unsur, zilyetliğin faile görevi nedeniyle devredilmiş olmasıdır. Örneğin bankada görevli bir personel, kendisine değil de başka bir personele zilyetliği devredilmiş parayı kendi hesabına geçirirse veya cebine atarsa, hırsızlık suçu oluşur.

Para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların failin koruma ve gözetimi altında olması

Zilyetliğin devri hususu bankacılık zimmetinin ön şartlarından sadece birisini oluşturmaktadır. Kanununun 160'ncı maddenin birinci fıkrasında “*koruma ve gözetimiyle yükümlü olunan*” suç konusundan da bahsedilmektedir. Dolayısıyla zilyetliği kendisine devredilmiş olmasa bile koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları zimmetine geçiren banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları da zimmet suçunu işlemiş olacaklardır. Yani bu ön şartlar seçimliktir. Herhangi birisinin gerçekleşmesiyle ön şart yerine gelmiş sayılır. Örneğin bir banka yöneticisinin, zilyetliği banka çalışanı olan A, B ve C şahıslarına devredilmiş olan malları korumakla görevli olduğunu farz edersek, bu yöneticinin zilyetliği diğer şahıslarda olan ve fakat koruma görevi kendinde bulunan malları zimmete geçirmesi bu suçu oluşturur.

b. Zimmete geçirme

Suçun maddi unsurunu oluşturan hareket, ön şartın gerçekleşmesi suretiyle zilyetlikte bulunan suç konusunun zimmete geçirilmesidir. Dolayısıyla suçun oluşabilmesi için banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensuplarının görevleri nedeniyle zilyetliği kendilerine devredilmiş olan veya koruma veya gözetimiyle yükümlü oldukları para veya para yerine

⁴ Ergün Okuyucu Güneş, (2007) *Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Ceza Hukuku) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, s. 215 vd.

⁵ Ergün Okuyucu Güneş, s. 217.

geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendilerinin veya başkalarının zimmetine geçirmesi gerekir.

5237 sayılı TCK'nin 247'nci maddesinde düzenlenen normal zimmet suçunun madde gerekçesinde, “Zimmet suçunun oluşabilmesi için, suç konusu malın zimmete geçirilmesi gerekir. Zimmete geçirme, suç konusu mal üzerinde malikmiş gibi tasarruflarda bulunmayı ifade eder. Bu tasarruflar, suç konusu şeyin mal edinilmesi, amacı dışında kullanılması, tüketilmesi şeklinde olabileceği gibi, bir başkasına satılması, verilmesi şeklinde de gerçekleşebilir. Zimmete geçirme olgusu, icraî bir davranışla gerçekleşebileceği gibi, ihmali bir davranışla da gerçekleştirilebilir. Zimmet suçunun oluşabilmesi için, suç konusu malın kamu görevlisinin şahsının veya bir başkasının zimmetine geçirilmiş olması arasında fark bulunmamaktadır.” ifadelerine yer verilmiştir. Bu açıklamaların inceleme konumuz olan bankacılık zimmetinde de geçerli kabul edilmesinde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

5237 sayılı TCK'de düzenlenen genel zimmet suçuna ilişkin 247'nci maddenin üçüncü fıkrasında yer verilen “kullanma zimmeti”ne, Bankacılık Kanununun 160'ncü maddesinde yer verilmemiştir. Dolayısıyla günü gelmiş kredi kartı borcunu ödeyip maaşını aldığı anda geri iade etmek kaydıyla müşterinin hesabından kendi hesabına para aktaran banka mensubunun eyleminde bankacılık zimmeti suçu oluşmuş olup her hangi bir indirim sebebi bulunmamaktadır.⁶

Bir okul müdürünün belli bir amaç için toplanıp gerekli yerlere yatırılması için kendisine teslim edilen parayı bu şekilde iade etmek üzere kullanması halinde Türk Ceza Kanununun 247/3'üncü madde hükmündeki kullanma zimmeti oluşacaktır. Fakat banka mensupları için 5411 sayılı Bankacılık Kanununda bu yönde bir hüküm bulunmamaktadır. 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ncü maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâli”nde cezanın indirileceğine ilişkin hüküm de kullanma zimmeti şeklinde değerlendirilemez. Çünkü bu hüküm, 5237 sayılı

⁶ Bir görüşe göre TCK'deki kullanma zimmetinin karşılığını oluşturabilecek tarzda bir eylemin banka mensubu kişi tarafından gerçekleştirilmesi halinde 5411 sayılı kanunda bu yönde bir hüküm bulunmadığından kanunilik ilkesi gereğince suç oluşmaz, bk. A. Aytekin Inceoğlu, (2006), *Bankacılık Kanununda Yer Alan Suçlar*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, s. 382. Karşıt bir görüşe göre ise, zimmet konusu eylemin faydalanma ve kullanma şeklinde de işlenebileceği, yani kullanma şeklindeki zimmetin normal zimmet gibi olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.; Uğur Yiğit, (2006), *Bankacılık Suçları*, İstanbul, s. 450; Kanımızca kullanma zimmeti ayrı bir suç olmayıp TCK'de indirim sebebi olarak öngörülmüştür. Bu sebebin Bankacılık Kanunu'nda yer almaması, kullanma zimmeti şeklindeki eylemi suç olmaktan çıkarmaz.

TCK'nin madde 248/1 hükmündeki etkin pişmanlık hükmünün paraleli olan bir hüküm olup kullanma zimmetiyle ilgisi bulunmamaktadır.

Zimmete geçirme eyleminin oluşabilmesi için, suç konusunun sadece failin zimmetine geçirilmesi gerekmeyip, bir başkasının uhdesine geçirilmesi de fail açısından zimmet suçuna vücut verir. Örneğin banka mensubu olan kişi, zilyetliği kendisine devredilmiş bulunan parayı arkadaşı olan birisine havale ederse, bu suçu işlemiş olur.

B. Suçun manevi unsuru

Zimmet suçu, kastla işlenen suçlardandır. Kanun koyucu burada özel kast aramamıştır. Fail hangi nedenle olursa olsun yukarıdaki şartlar kapsamında zimmete geçirme eylemini bilerek ve isteyerek gerçekleştirmişse cezalandırılacaktır. Eğer fail işlem hatası, dikkatsizlik gibi nedenlerle kendi veya başkası hesabına para aktarmışsa, bu suç oluşmaz. Örneğin kasasında bozuk para olmadığı için müşterilerin işini göremeyen veznedarın kendisine ait olup cüzdanında duran parayla bozdurmak istemesi halinde parayı yanlışlıkla eksik şekilde kasaya koyarsa, bu suç oluşmaz. Çünkü olayda kastı bulunmamaktadır.

IV. Suçu ve cezayı etkileyen sebepler

A. Suçun daha ağır cezayı gerektiren sebebi

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ncü maddesinin ikinci fıkrasında bankacılık zimmeti suçunun nitelikli haline yer verilmiştir. Söz konusu hükme göre, *“Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi hâlinde faile on iki yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası verilir; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca meydana gelen zararın ödenmemesi hâlinde mahkemece resen ödettilmesine hükmolunur.”* Görüldüğü üzere bu hüküm ile 5237 sayılı TCK'nin 247'nci maddesinin ikinci fıkrasındaki normal zimmet suçunun nitelikli haliyle aynıdır. Söz konusu hükmün gerekçesi, bu hüküm için de geçerlidir. TCK'nin 247'nci maddesi hükmünün gerekçesine göre, *“suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi hâlinde, verilecek cezanın artırılması öngörülmüştür. Zimmet suçunda, suç konusu mal kamu görevlisinin zilyetliğinde veya koruma ve gözetim sorumluluğunda olduğu için, bunun zimmete geçirilmesi için herhangi bir kişinin aldatılmış olması gerekmez. Burada hile, sadece zimmet olgusunun sonradan anlaşılmasının önüne geçilmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu bakımdan, zimmet suçundaki hile, suçun delillerini gizlemeye yönelik bir davranıştır.”* objektif olarak aldaticılık niteliği taşıyorsa bile zimmetin ortaya çıkmasını

engellemeye yönelik hileli davranış, Bankacılık Kanununun 160/2'nci madde hükmü anlamında nitelikli halin uygulanmasını gerektirir.⁷

Bu nitelikli hâl nedeniyle bu eylemle gerçekleştirilen zimmete, nitelikli zimmet denilmektedir. Örneğin zimmetine geçirdiği paranın hesapta eksik görünmemesi için sahte belge düzenleyen fail, hem Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinin ikinci fıkrası hükmü gereğince; hem de TCK madde 207 hükmü gereğince cezalandırılır. Çünkü TCK'nin 212'nci madde hükmüne göre, "*Sahte resmî veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması hâlinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur.*" Bu hüküm gereğince sahte belge düzenlemek suretiyle zimmetin gizlenmeye çalışılması hâlinde, hem zimmet suçundan hem de özel belgede sahtecilik suçundan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunacaktır.

B. Suçun daha hafif cezayı gerektiren sebepleri

1. Genel olarak

5411 Sayılı Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinin 4, 5 ve 6'ncı fıkralarında zimmet suçunun daha az cezayı gerektiren hallerine yer verilmiştir. Söz konusu haller, 5237 sayılı TCK'nin 248 ve 249'uncu maddelerine paralel şekilde düzenlenmiştir. Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinin 4 ve 5'inci fıkralarında TCK'nin 248'inci maddesinin paraleli olarak etkin pişmanlık hallerine; 6'ncı fıkrasında ise TCK'nin 249'uncu maddesinin paraleli olarak malın değerinin azlığı nedeniyle yapılacak indirimde yer verilmiştir. Bu başlıkta bu haller inceleme konusu yapılacaktır.

2. Etkin pişmanlık halleri

a. Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinin dördüncü fıkrasına göre, "*Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek cezanın üçte ikisi indirilir.*" Zimmet suçunda etkin pişmanlık hâli, sadece cezada indirim yapılmasını gerektiren neden olarak kabul edilmiştir. Ancak, cezada yapılacak olan indirim oranları, etkin pişmanlığın gösterildiği zamana göre belirlenmiştir. Soruşturma başlamadan önce etkin pişmanlık gösterilmesi halinde bu fıkra hükmü uygulanır. Zimmet suçundan dolayı soruşturmaya başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya

⁷ Ali Parlar, Muzaffer Hatipoğlu, (2007), *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, Ankara, cilt II, s. 1716.

uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi halinde etkin pişmanlık hükümleri uygulanır. Suçu soruşturmakla yetkili makamların haberdar olup olaya elkoymasından sonra gerçekleştirilecek pişmanlık, bu fıkra hükmü uyarınca değil, aşağıda inceleyeceğimiz 5'inci fıkra hükmü uyarınca indirim yapmayı gerektirir.

b. Kovuşturma başlamadan önce, gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinin beşinci fıkrasına göre, "*Kovuşturma başlamadan önce, gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek cezanın yarısı indirilir.*" Etkin pişmanlığın soruşturma başlatıldıktan sonra ve fakat henüz kamu davası açılmadan önce gösterilmesi de mümkündür. Bu durumda bu hüküm gereğince verilecek cezanın yarısı indirilir.

Kovuşturma aşamasının başlangıcı, iddianamenin kabulü ile başlar. Çünkü 5271 sayılı CMK madde 175/1 hükmüne göre, "*İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar.*" Dolayısıyla sırf iddianamenin düzenlenerek mahkemeye verilmesi, kovuşturma evresinin başlamasını sağlamaz. Bu evrede dosya, mahkemenin iddianame değerlendirme defterinde kayıtlı olup, soruşturma aşamasındadır. Mahkeme hâkimi iddianamenin kabulü ile esas defterine kaydına yönelik havale yaptığı anda iddianame kabul edilmiş ve kovuşturma evresi başlamış sayılır. İddianamenin UYAP sistemine geç kaydedilmiş olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Önemli olan hâkim havalesidir. Örneğin iddianamenin kabulü ile esas defterine kaydına yönelik hâkim havalesi yapılmasına rağmen iş yoğunluğu nedeniyle iddianame iki gün sonra UYAP'a kaydedilirse, hâkim havalesi ile UYAP'a kayıt tarihleri arasında gerçekleşecek olan etkin pişmanlık, kovuşturma evresi başladıktan sonra gerçekleşmiş sayılır. Yine bunun gibi iddianamenin iade süresi olan 15 gün içinde iade edilmeyen iddianame kabul edilmiş sayılacağından, hâkim havalesi olmasa bile 15'inci günün bitiminde iddianame kabul edilmiş ve kovuşturma evresi başlamış sayılır. Bu durumda da dosyanın UYAP girişi yapması zorunlu değildir.

c. Hükümden önce gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinin beşinci fıkrasının ikinci cümlesine göre, "*Bu durumun hükümden önce gerçekleşmesi hâlinde, verilecek cezanın üçte biri indirilir.*" Bu hükme göre etkin pişman-

lığın hükümden önce gerçekleşmesi halinde verilecek cezanın üçte biri indirilir. Verilen hükmün kesin olup olmaması önemli değildir. Mahkemenin karar duruşmasında hükmünü açıklamadan önce gerçekleşecek etkin pişmanlıkta bu hüküm uygulanacaktır.

Yukarıda incelediğimiz her üç etkin pişmanlık halinde de zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi gerekir. Ayrıca bu etkin pişmanlığın gönüllü yapılması gerekir. Failin evinde arama yapılması için alınan karar doğrultusunda kolluk kuvvetlerinin eve geldiği esnada örneğin zimmete geçirilen malların teslim edilmesi etkin pişmanlık kapsamında değerlendirilmez. Çünkü arama sonucunda malların ele geçeceğini düşünen fail, malları vermek zorunda kalmıştır. Yani bu örnekte pişmanlığı gönüllü olarak yaptığı kabul edilemez.

3. Değer azlığı hali

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ncı maddesinin altıncı fıkrasına göre, "*Zimmet suçunun konusunu oluşturan para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların değerinin azlığı nedeniyle, verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilir.*"

Suç konusunu oluşturan para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların değerinin az olması durumunda da zimmet suçu oluşur. Ancak, bu durumlarda zimmet suçundan dolayı verilecek cezada belli bir oranda indirim öngörülmüştür. Söz konusu madde metninde bu indirimin oranı belirlenmiştir. Zimmet konusunun değerinin çok az olması durumunda, bu tasarruf, hoşgörüyü karşılanabilir. Suç konusu malın değerinin çok düşük olmasına rağmen, bunun zimmete geçirilmesi bir haksızlık oluşturmakla beraber, failin ifade ettiği haksızlık muhtevası cezaya layık, cezayı gerektirici boyutta olmayabilir.

V. Suçun faili ve mağduru

A. Suçun faili

Bankacılık Kanununda düzenlenen ve iş bu incelemesini yaptığımız zimmet suçu ile 5237 sayılı TCK'nin 247'nci maddesinde düzenlenen zimmet suçu arasındaki esas fark, suçun faili noktasındadır. TCK'nin 247'nci maddesindeki zimmet suçunun faili kamu görevlisidir. Kamu görevlisi TCK'nin madde 6/1-c hükmüne göre "*kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*"yi ifade eder. Banka iş ve işlemleri kamusal hizmet olmadığı için, banka görevlilerinin işledikleri zimmet fiilleri 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ncü madde kapsamında değerlendirilecektir.

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ncü maddenin birinci fıkrasında zimmet suçunun failinin "*banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile*

diğer mensupları” olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu suçun failleri ancak;

- Banka yönetim kurulu başkanı,
- Banka yönetim kurulu üyeleri ve
- Bankanın diğer mensupları, olabilir.

Suçun failinin banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensuplarının olabilmesi, bu suçu özgü suç haline getirmektedir.

Bankaların yönetim kurulu başkan ve üyelerinden kasıt, bankaların 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 7’nci maddesi uyarınca anonim şirket şeklinde kurulmasından kaynaklanan tüzel kişiliğin temsil ve yönetim organının oluşturduğu kuruldur. Bu kurulun başkan ve üyeleri, zimmet suçunun faili olabilecek kişiler arasında sayılmıştır. Bu kişilerin de banka mensubu olmasına rağmen kanun koyucu bu kişileri elinde bulundurdukları yetkilerin fazlalığından ayrıca zikretme ihtiyacı duymuştur.⁸

Banka mensubu kavramından tüm banka çalışanları (kasiyer, evrak memuru, yazışma memuru vs.) anlaşılır. Güvenlik görevlisi ile banka arasında karşılıklı bir sözleşme varsa bu durumda güvenlik görevlisi banka mensubu sayılacak ve kendisine görevi gereği teslim edilen veya koruma ve gözetmekle yükümlü olduğu malvarlığı (silah vs.) değerlerini zimmetine geçirmesi halinde zimmet suçunun faili olabilecektir. Aynı şekilde banka temizlik görevlisi ve banka avukatı da banka mensubu sayılır.⁹

Bu kapsamda suçun faili açısından Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun bir kararına da değinmek gerekir. T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası ve Türkiye Emlak Bankası personelleri hakkında TCK’nin 247’nci maddesinin uygulanma olanağının kalmadığını belirten kararın ilgili bölümünde;

“T.C. Ziraat Bankasının bir Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT) olduğu ve sermayesinin tamamının Devlete ait olduğu açıktır. 399 sayılı KHK’nin 11/b maddesi uyarınca personelinin memur sayıldığı ve memur gibi cezalandırabileceklerinde de kuşku bulunmamaktadır. Nitekim, yerleşmiş yargısal kararlarda da bu esas nazara alınarak, T.C. Ziraat Bankası personeli, görevleriyle ilgili suçlar nedeniyle memur gibi cezalandırılmıştır. Ancak, 25.11.2000 tarihinde 4603 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte, bu Yasanın 1’inci maddesinin 2 ve 5’inci bentlerinin açık hükmü gereğince, T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası ve Türkiye Emlak Bankası özel hukuk statüsüne tabi bir anonim şirket haline dönüştürülerek, personeli hakkında 233 ve 399 sayılı KHK’lerin uygulanması olanağı ortadan kaldırılmış,

⁸ Gürses, s. 20, 21.

⁹ Gürses, s. 25, 26.

hatta Devlet kurumu olmanın doğal uzantıları olan Harcırah Yasası, Taşıt Yasası gibi yasaların hükümlerinin de artık bu bankalar için uygulanmayacağı esası getirilmiştir. Bir başka anlatımla, T.C. Ziraat Bankası personelinin memur gibi cezalandırılabilmelerinin yasal dayanağı, yasa koyucu tarafından ortadan kaldırılmıştır. Bu nedenle, T.C. Ziraat Bankası personeli hakkında, 25.11.2000 tarihinden sonra gerçekleştirdiği zimmet eyleminden dolayı TCY'nin 202'nci maddesinin (yeni TCK 247'nci maddesinin) uygulanması yasal olarak olanaksız hale gelmiştir. Bunun yanında banka personelinin eylemleri suç olmaktan çıkartılmamış ve 4603 sayılı Yasa ile anılan bankalar, 4389 sayılı Bankalar Yasasına tabi kılınmıştır ki, personelin görevleri ile ilgili olarak banka aleyhine gerçekleştirdikleri eylemler anılan Yasanın 22'nci maddesinde suç olarak düzenlenmiştir.” ifadelerine yer verilerek artık bu bankaların personelleri hakkında 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22'nci maddesinin karşılığını oluşturan 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinin uygulanacağını belirtmiştir.

B. Suçun mağduru

Bankacılık Kanununda düzenlenen zimmet suçunun mağdurunun bulunup bulunmadığı tartışmalıdır. Kanımızca bu suçun mağduru banka tüzel kişiliğidir. Çünkü bankacılık zimmeti suçunda banka müşterilerinin paraları dahi zimmete geçirilse bile bu hususta bankanın sorumluluğu bulunduğundan, suçun mağduru banka tüzel kişiliğidir. Bankanın gerçek kişi olmaması bu hususu değiştirmez.

VI. Suçun özel görünüş biçimleri

A. Teşebbüs

Zimmet suçuna teşebbüsün mümkün olmadığı tartışmalı olmakla birlikte biz, failin kastının sabit olduğu ve icra hareketlerine başlanmış olduğu tespit edildiği takdirde teşebbüsün mümkün olduğunu düşünmekteyiz. Kıscası zimmet suçunun teşebbüse mümkün olup olmadığı somut olaya göre belirlenecektir. Örneğin banka personelinin zimmet kastı ile kasada bulunan çeki cebine atması halinde tamamlanmış zimmet suçu söz konusu olacaktır. Eğer aynı olayda failin zimmete geçirmeyi düşündüğü çeki nöbetçi kalacağı akşam dikkat çekmeden alabilmek için diğer çeklerden ayırarak şube içinde saklaması durumunda teşebbüs durumu söz konusu olacaktır.¹⁰ Yine bunun gibi mesai çıkışında uhdesinde bulunan kasadaki paraları alıp kaçmayı düşünüp bu paralarla birlikte kapıdan çıkarken yakalanması halinde teşebbüs durumu söz konusu olur.

B. İştirak

Yukarıda açıklandığı üzere bankacılık zimmeti suçu özgü bir suç olup bu suçun faili olabilmek için banka yönetim kurulu başkan veya üyesi veya

¹⁰ D. Gürses, s. 81.

hut bankanın diğ er mensubu olmak gerekir. Dolayısıyla TCK'nin 40/2'nci madde hükmü uyarınca özgü suçlarda, ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir. Bu suçların işlenişine iştirak eden diğ er kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur. Örneğ in faili zimmet konusunda azmettirmek gibi.

C. İçtima

Bankacılık Kanununun 161'inci maddesinde özel bir içtima hükmü öngörölmüştür. Söz konusu hükme göre, *“Bu Kanuna göre suç teşkil eden hareket ve fiiller başka kanunlara göre de cezayı gerektirdiğ i takdirde, failleri hakkında en ağır cezayı gerektiren kanun maddesi uygulanır. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun sorumluluğ u gerektiren hükümleri saklıdır.”* Bu hüküm, TCK'nin fikri içtimasını düzenleyen 44'üncü maddesi ile paralel bir düzenleme içermektedir. Dolayısıyla Bankacılık Kanunu hükümleri kapsamında suç oluşturan bir eylem, başka kanunlara göre de suç oluşturuyorsa, failler hakkında en ağır cezayı içeren hüküm tatbik edilir.

İçtima konusunda TCK'nin 212'nci maddesine de değ inmek gerekir. Bu hükme göre, *“Sahte resmî veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması hâlinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur.”* Bu hüküm gereğince zimmetin açığ a çıkmasını önlemek amacıyla sahte dekont düzenleyen fail, hem TCK'nin 207'nci madde hükmü uyarınca özel belgede sahtecilik; hem de Bankacılık Kanununun 160/2'nci madde hükmü uyarınca nitelikli zimmet suçundan cezalandırılır.

VII. Suçla ilgili diğ er hususlar

A. Suçu kovuşturmayla görevli mahkeme

5411 sayılı Bankacılık Kanundaki zimmet suçunu yargılayacak mahkeme, aynı kanunun 164'üncü maddesinde belirlenmiştir. Söz konusu hükme göre, Bu Kanunda tanımlanan düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak, işlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğ e aykırı muhasebeleştirme ve zimmet suçları ile sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değ iş tirme, bankacılık ve müşteri sırlarının açıklanması, bankacılık faaliyeti çerçevesinde işlenen nitelikli dolandırıcılık, bu suçların işlenmesi amacına yönelik olarak örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak veya bu suçlarla bağlantılı olup da ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlara ait davalar, fiilin işlendiğ i yerin bağı lı olduğ u ilin adıyla anılan bir numaralı ağır ceza mahkemelerinde görülür. Gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu tür suçlara bakmak üzere o yerlerdeki diğ er ağır ceza mahkemeleri de görevlendirilebilir veya yeni ağır ceza mahkemesi de kurulabilir.

B. Suçun yaptırımı

– 160'ncı maddenin birinci fıkrası söz konusu olduğunda failer, altı yıldan oniki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacakları gibi bankanın uğradığı zararı tazmine mahkûm edilirler. Burada hem hapis cezası, hem adli para cezası söz konusudur. Aynı zamanda bankanın uğradığı zarar tespit edilerek failin bu zararı ödemeye mahkum edilmesi söz konusudur.

– 160'ncı maddenin ikinci fıkrası hükmü uyarınca faile on iki yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası verilir; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca meydana gelen zararın ödenmemesi hâlinde mahkemece resen ödettilmesine hükmolunur.

– 160'ncı maddenin dördüncü fıkrası söz konusu olduğunda, yani soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek cezanın üçte ikisi indirilir.

– 160'ncı maddenin beşinci fıkrasının ilk cümlesi söz konusu olduğunda, yani Kovuşturma başlamadan önce, gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek cezanın yarısı indirilir.

– 160'ncı maddenin beşinci fıkrasının ikinci cümlesi söz konusu olduğunda, yani zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâli durumunun gönüllü olarak hükümden önce gerçekleşmesi halinde verilecek cezanın üçte biri indirilir.

– 160'ncı maddenin altıncı fıkrası söz konusu olduğunda, yani zimmet suçunun konusunu oluşturan para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların değerinin azlığı nedeniyle, verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilir.

C. Suçun soruşturulması ve kovuşturulması

Zimmet suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olmaksızın re'sen gerçekleştirilir.

VIII. Suçun benzer suçlardan farkı

A. TCK'de düzenlenen genel zimmet suçundan farkı

5237 sayılı TCK'nin 247'nci ve devamı maddelerinde genel zimmet suçu düzenlenmiştir. Temel itibarıyla paralel şekilde düzenlenmiş bulunan bankacılık zimmeti ile genel zimmet suçu arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Öncelikle hem genel zimmet suçu hem de bankacılık zimmeti özgü suçlardandır. Fakat her iki suçun failleri farklıdır. Genel zimmet suçunun faili olabilmek için kamu görevlisi olmak gerekirken, bankacılık zimmeti suçunun faili olabilmek için banka yönetim kurulu başkan ve üyesi veya bankanın diğer mensubu olmak gerekir.

Genel zimmet suçunun konusu olarak sadece mal kavramı zikredilmişken; bankacılık zimmetinin konusu olarak para veya para yerine geçen evrak veya senetler ile diğer mallar zikredilmiştir.

Genel zimmet suçunun cezası sadece hapis cezasını havi iken; bankacılık zimmetinde hapis cezasının yanı sıra adli para cezası da öngörülmüştür. Bunun yanı sıra bankacılık zimmetinde bankanın uğradığı zararın tazmini konusunda hâkimin karar vermesi gerektiği belirtilmişken, genel zimmet suçunda kamunun uğradığı zararın tazmin edilmesine hükmetme gibi bir durum söz konusu değildir.

Genel zimmet suçunda kullanma zimmeti cezayı hafifleten bir sebep olarak düzenlenmişken, bankacılık zimmetinde böyle bir hafifletici sebep bulunmamaktadır.

B. Dolandırıcılık suçundan farkı

Dolandırıcılık suçu, TCK'nin 157'nci hükmü kapsamında hileli davranışlarla bir kimsenin aldatılıp onun veya başkasının zararına olarak faile veya başkasına bir yarar sağlamak şeklinde işlenir. Dolandırıcılık suçunda suç konusu, ifsat edilmiş bir irade ile faile teslim edilmektedir. Oysa zimmet suçunda iradeyi ifsat edecek hileli davranış zorunlu değildir. Eğer zimmetin açığa çıkmasını engelleyici hileli hareketlerde bulunuluyorsa, bu durum 160/2'nci madde hükmü kapsamında nitelikli hâl oluşturur.

Dolandırıcılık suçu genel bir suç olup herkes tarafından işlenebilir. Fakat bankacılık zimmeti suçu özgü bir suç olup suçun faili, banka yönetim kurulu başkan ve üyesi veya bankanın diğer mensubudur.

C. Hırsızlık suçundan farkı

Hırsızlık suçunda suç konusu malın rıza dışında alınması söz konusudur. Oysa bankacılık zimmetinde suç konusu değerler, ilgili banka mensubuna görevi nedeniyle tevdi edilmiş veya koruma ve gözetim yükümlülüğü görevi nedeniyle verilmiştir. Örneğin bir banka temizlik görevlisinin veznedarın kasasından para alması halinde zimmet değil, hırsızlık suçu oluşur. Çünkü bu durumda suç konusu, banka temizlik görevlisine görevi nedeniyle tevdi edilmemiştir.

Hırsızlık suçu genel bir suç olup herkes tarafından işlenebilir. Fakat bankacılık zimmeti suçu özgü bir suç olup suçun faili, banka yönetim kurulu başkan ve üyesi veya bankanın diğer mensuplarıdır.

D. Güveni kötüye kullanma suçundan farkı

Güveni kötüye kullanma suçu ile bankacılık zimmeti arasında en temel fark, fail olabilecekler konusundadır. Bunun haricinde her iki suç arasında benzerlikler bulunmaktadır. Her iki suçta da suç konusunun teslimi rızayla gerçekleşmektedir.

Sonuç

5237 sayılı TCK'de düzenlenen genel zimmet suçunun failinin kamu görevlisi olması gerektiği sıkıntısından hareketle önemli ekonomik değerlerle iç içe olan banka yönetim kurulu başkan ve yönetim kurulu üyeleri ile diğer banka mensuplarının zimmet şeklindeki eylemleri ayrı kanunda düzenlenmiştir.

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160'ıncı maddesinde düzenlenen zimmet suçu, temel itibarıyla 5237 sayılı TCK'nin 247'nci ve devamı maddelerinde düzenlenen genel zimmet suçuyla paralellik arz etmektedir. Fakat bankacılık zimmeti, özellikle suçun faili ve yaptırımın türü konusunda genel zimmet suçundan farklılık göstermektedir. Genel zimmet suçunun faili olabilmek için kamu görevlisi olmak zorunlu iken, bankacılık zimmetinin faili olabilmek için banka yönetim kurulu başkan veya üyesi veyahut banka mensubu olmak gerekir. Yargıtayın verdiği kararlar doğrultusunda kamu sermayesinin bulunduğu T.C. Ziraat Bankası ve Halk Bankası gibi bankaların yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları da TCK'deki genel zimmet hükümlerine değil; bankacılık zimmeti hükümlerine tabidirler.

Bankacılık zimmetinde genel zimmetten farklı olarak kullanma zimmetine yer verilmemiş olup bu kapsamda banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensuplarının kullanma zimmeti şeklindeki eylemlerinde indirim sebebi bulunmamaktadır.

Belirtildiği üzere bankacılık zimmetinde bankanın uğradığı zararın tazminine hükmetme durumu söz konusu iken, genel zimmet suçunda kamunun uğradığı zararın tazminine hükmetme gibi bir durum söz konusu değildir. Kamunun zararı, ancak hukuk mahkemesinde açılacak davada tazmin edilebilir.

Bankacılık zimmeti ile genel zimmetin bu temel farklılıkları bulunmakla birlikte etkin pişmanlık hükümleri yönüyle bir benzerlik bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Gürses, Davut; (2009) *Bankacılık Kanununa Göre Zimmet Suçu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Okuyucu Ergün, Güneş; (2007), *Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Ceza Hukuku) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.

Aytekin İnceoğlu, Asuman; (2006), *Bankacılık Kanununda Yer Alan Suçlar*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul.

Yiğit, Uğur; (2006), *Bankacılık Suçları*, İstanbul.

Özgenç, İzzet; (2009), *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Parlar, Ali; Hatipoğlu, Muzaffer; (2007), *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, Ankara, cilt II.,